

БОРИС АПРИЛОВ

БОСТАНЪТ

/повест/

Първото нещо, което видях, беше чичо. Не знам на какво се дължеше, може би чиста случайност, но още като пристигнах с каручката, зърнах спящото лице на чичо, седнал на сянка до входа на къщичката. Тази къщичка в детството си наричахме колибата, а и сега във всичките си писма леля винаги я назоваваше така, макар че това си беше къщичка с две малки помещения от греди и кал, с пръстен под и клюмнал на едната си страна оджак – така измайсторен някога, още от дядо ми Атанас. Небръснатото лице на чичо висеше надолу и отначало помислих, че виждам пресен мъртвец, но като се вторачих малко, забелязах дишането му; дишаха слабите му кокалести рамене под чиста, но не съвсем бяла риза от изчезващите старинни тъкани, на които съм забравил името. Бях забравил, кажи-речи, всичко – почти всички названия на растенията, поклонили ми се по пътя; помнех само къпините и сякаш ги чух да ми казват: охоо, къде се губиш, по какъв случай? Гледах ги от каручката и си виках, че няма смисъл да им разказвам случая, той е невероятен, пък и на вас да го разкажа, няма да повярвате и ще се усмихнете скептично, а си беше точно така, както ви го описвам сега. Направи ми впечатление, че чичо спи на такова място, където не може да го напече слънцето, както и да се извърти. Върху дочения му панталон дремеха няколко мухи, по тънкия му, замрежен с бръчици врат блестеше влага, пот – слънцето изливаше цялата си августовска злост над хълма, направо топеше земята, тя олекваше, пръстта не приличаше на пръст, а на непозната гореща и враждебна материя. Задникът на магарето димеше, опашката му дори не помръдваше, в горещината на животното не му се щеше да пъди дори мухите, а и те не налитаха кой знае с каква стръв върху него.

Чакай сега, къде се падаше изворчето? Доколкото си спомнях, намираше се откъм гърба на колибата, значи на север, да, точно така – в дола. Разпрегнах магарето и отново му се доверих. Както ме бе довело дотук от градчето, така ме заведе и до изворчето. Сега някаква грижовна ръка, сигурно чичовата, бе превърнала изворчето в малко кладенче. Водата му не ми се видя така бистра, както някога, стори ми се застояла, а като се наведох и пих, не ме прониза острата ѝ студенина от спомените. Но все пак бе вода, хладна, макар и твърда – никога по-рано не съм намирал тази вода твърда, – без да ща, я сравнявах със софийската, вече по навик сравнявах всичко със София. Огледах дерето, припомнях си някои ярки неща, но смътно; дори дерето си спомнях смътно, повече си спомнях за случки в него – да речем, как съм убивал смоци, как съм ял най-едрите къпини точно тук и лешници, според мен надали на света съществува по-голямо находище на лешници. Тръгнах по пътеката, повървах малко и се уверих, че лесковите храсти си бяха на мястото, зърнах и плодовете им, дори си откъснах един лешник и го счупих, вътре открих нещо меко, изядох го и ми се услади. Може би както някога. И тогава изведнъж нахлуха братовчедките и братовчедите, игрите ни, продължителните детски препирни, които днес бихме нарекли дебати. Но къде са те? Няма ги, аз съм единствен и затова съм тук, отзовал се на четири поредни писма на леля.

Магарето ме поведе обратно нагоре, то бързаше. После разбрах, знаеше си определената сянка под крушата. Да, имаше и круша, да, спомням си добре, ето я – стара, разклонена както трябва, спокойна, велика в тихата си скръб. Но защо скръб? Не знам защо, така ми се стори. По кората на дънера ѝ лазеха хиляди мравки, лъщяха със синкав метален блясък, бързаха нагоре и надолу. Че не бяха същите, не бяха, но колко ли поколения мравки са се сменили оттогава? Да бе, колко живее всъщност една

мравка? Въпросите ваят един след друг. Откакто бях пристигнал снощи в градчето, въпросите просто ме съсипваха и все нямах време да им отговоря. Когато си легнах, омаян от мекото вино на леля, останал сам в стаята, понечих да си дам някой и друг отговор, но вместо отговори отново заваляха въпроси. Виж, къщата си спомних добре, от лозата до хладното мазе, пък и стаята, която леля ми посочи да спя. Може би таванът. Как съм скитал по дъсчения таван! Преди да заспя. Ми то не беше таван, а прерия. Скалистите планини или суровите брегове на Огнена земя – това беше таванът, а сега на д мене висяха дъски, застрашаващи да паднат от огъване, плачеха за ремонт.

Сутринта прекосих каменния двор, измих се на чешмата и докато бършех голите си гърди с кърпата, долавях зачеващата се горещина на деня. Светлината се промъкваше през градината. В задния двор кокошките и петелът кротуваха, отдадени на предчувствие за задухата. Младото вино тежеше мощно над главата ми, чардакът едва одържаше гроздовете на хамбургския мискет. Оттук се виждаше малка част от градчето, но аз знаех как стои то, опряно на планината и загледано със страх към равнината, откъдето обикновено идеха злините: всички удари, които го сполетяваха, идеха оттам.

Запазила някогашната си пъргавина, леля Златка шеташе край мен. Съживена от пристигането ми, приготвяше закуска, стараеше се да не забрави нито една подробност, искаше да постави всичко необходимо в каручката. Поседнах под лозницата и погледнах прочутите цветя, чиито пленници всъщност бяхме – тази къща се намира в истински плен на цветята, те се навират в тебе отвсякъде, преследват те, натрапват ти се дори и там, където най-малко можеш да ги очакваш. Ами като съм забравил имената им!... Как да ги спомена, как да ви предам автентичната красота на всички цветове, нахлули в задушната утрин тук, ароматите им, как да ви опиша всяко съдче, саксия, консервна кутия или продънена тенджерка, съдържащи по едно растение, без да се броят цветята в градината, израсли от самата земя. Всичко това е описано, знам, прилежните синове на селото са го изобразили толкоз подробно, че ще бъде излишно и аз да се бутам с моите скромни познания на чужденец в родното си градче.

Суха, прегоряла от живота и слънцето, на седемдесет и четири години, леля Златка продължаваше да прекосява мълниеносно пространството пред погледа ми, усмихваше се, когато видеше очите ми, и потъваше някъде, за да се появи я с трите хляба, я с хамута. Можех ли да ѝ помогна? Не стоях ли тука като лъохман, чакащ наготово? Не, аз не можех да правя нищо друго, освен да разглеждам двора и къщата, да възкресявам спомени, да потъвам в красотата, защото какво друго освен извънредна красота може да бъде имотът на чичо Киро и леля Златка, тъй дивашко и зашеметяващо съчетание на природната нежност с грубата безвкусица, превърната вече в традиция и станала по-приемлива и от най-завършената английска декоративна градина. Боже, как се наричат тези цветя, някога съм ги познавал, преди четирийсет-петдесет години бих ги назовавал поотделно, а сега съм забравил всичко и се чувствам недостоен да обитавам нито къщата, нито бостана, където трябваше да ме отведе магарето.

Щом закусих, хвърлих поглед на каручката, уверих се, че и моят багаж е в нея – куфар, чанта и транзисторен приемник с касетофон. Леля Златка ми каза за четвърти път, че едната стаичка на колибата е подредена чисто за мен. (По-късно, като влязох в стаичката, разбрах, че жената е купила нови чаршафи и калъфки за възглавниците специално за мен и трябва да ви кажа, че не е сбъркала – същността ми на столично денди изискваше това.) Магарето тръпнеше, то знаеше къде отива и предстоящото пътешествие го изпълваше с радост. Още като седнахме, то потегли и не спря през целия път. Леля направляваше каручката през градчето. Трябва да ви кажа, че не бе тъй

просто, много камиони и коли. Някъде пресякохме светофар. Вляво и вдясно се нижеха все нови къщи, все големи, с грозни гаражи, всички хубави дървени къщи се бяха изпарили, включително и родният ми дом, където съм изврякъл за първи път. Заобиколихме централната част на града. Доколкото виждах отдалеч, не беше много лоша, правеше впечатление на подредена, чиста, подчинена на модерната мрамориада.

След като излязохме на другия край на градчето, леля слезе от каручката и ми даде дизгините. Беше ми казала сто пъти какво трябва да правя, знаех вече всичко наизуст, знаех, че магарето ще ме отведе безпогрешно на Рудата при чичо. Има нещо наистина потресаващо за един изнежен интелегент да остане насаме с магаре, което трябва да ръководи. Забравил съм от колко години вече не съм бил в такава компания, но цялата работа се оказа лесна, по-сетнешният развой на пътуването ме успокои, отпуснах се и дори почувствувах тръпка, трепет някакъв, че съм отново върху древния каменист път. Древният каменист път лъкатушеше мило по лекото нанагорнище. Всички хълмове наоколо се отличаваха с ефирността си, части от най-нежната и ниска планина на света, задрямала под зелената си дъбова и букова дреха, ухаеща на мляко и пресни кози барбунки, накичена с прозрачни вълнени вълма до храстите, удавена в тъжната пяна на тъжните си песни. Но бяха най-горещите дни от най-горещата година, та леля предвидливо ме събуди рано, като повтаряше, че чичо ще се зарадва много, види ли ме, и ще му олекне, ще му съмне просто, душата му ще се разтвори, защото знаел, че вече умира, а няма на кого да остави бостана.

Бях единственият роднина, братов син, чичовият син умря от рак в Питсбърг, пет дни след като се ожени на петдесет и пет годишна възраст за някаква своя колежка от някакъв строителен институт. По заповед на чичо леля му писала дванайсет писма, и то не просто писма, а заповеди – нареждал на сина да се върне незабавно от Америка, понеже умира и няма кой да наследи бостана. Но не получи съгласието му, а после синът ѝ почина.

По този път някога минавали римляни, отивали до рудниците, там били и пещите им, добивали метали и ги отнасяли към сърцето на империята; важен път, сега води до лозята и бостаните, потънал в птича тишина и аромати на плодородието. Магарето пристъпя равномерно, не спира никъде, сигурно и то предчувствува, че скоро ще стане още по-горещо, гони сянката на крушата. Тази круша ми направи впечатление с ръста и великолепноето си несиметрично разклонение, удобно гнездо да се настани там наблюдателна площадка, но нито дядо, нито чичо Киро са посмели да нарушат хармонията на гиганта, изковали са отделна вардилня, застилана всяка година – площадката с папрат, а навесът с шума. Магарето ме тегли нагоре, седя в каручката занемял, мъча се да си припомня някои неща и все не мога и не мога, всичко ми е хем близко, хем далечно, иде ми да заплача от мъка, че животът ми е изтекъл, от срам, задето пропуснах толкова много години, без да се вестя насам, да зачета детство и спомени...

Чичо Киро все още спи, не ми се ще да го будя, имам да свърша толкоз много неща. Най-напред пренесох куфара, оставих го до леглото, отворих го и измъкнах машинката. Наместих я върху грубата масичка, без да махам бродираната покривка. Хермес-бейбито не се върза много-много с нея, но какво да се прави, започваха дни на компромиси. Транзистора закачих на стената, тя беше богата на пирони. На пирони висяха две газени лампи, освен петромаксовия фенер вън. Внесох и чантата, измъкнах Пруст, настаних Мелвил до машинката. В чекмеджето на масичката пъхнах листите заедно с писалката. Докато работех за своя уют, често се усмихвах, питах се дали им се е случвало на Пруст и Мелвил да посещават подобна колиба, особено на Пруст. Излязох вън, погледнах още веднъж чичо и понеже не долових каквито и да е признаци, че може да се събуди скоро, отворих и куфара: пижама, четка за зъби,

бърснарски принадлежности – всичко отиде по местата си. Бях твърде търпелив, не бързах, най-важното оставих за по-късно. Но тъй като чичо продължаваше да спи, облегнат на колибата, пристъпих и към най-важното – обиколката на имота.

Бостанът се простираше изцяло пред колибата и крушата, съвсем леко наклонен на юг по хълма; огромен и силен, той просто тежеше на земята с плодородието си. От пръв поглед си личеше, че става въпрос за нещо извънредно, за чудо – всяка диня беше голяма и гладка, а от нагретите, някъде разпукани пъпешки се надигаха гъсти аромати, те се носеха над хълма като мъгла. Май че и дините, и пъпешите крещяха със зрелостта си, просто викаха да ги откъснеш и нарежеш. Вървах сред плодородието и не усещах горещината, обикалях възбудено, исках да видя всичко, спуснах се до долната граница на имота. След като се наскитях, като навестих и лехите на зеленчуковия кът, спрях се и приседнах до плашилото. Трудно мога да ви внуша чувствата си, не лесно бихте разбрали колко остро ме удари бостанът, право в сърцето, прониза същността ми и отново събуди болката по онуй, което е изтекло и няма да се върне. Боже мой, чак до такава степен ли е силно то? Нима са още живи тези чудесни пламъци, в които си готов да изгориш без остатък. Само на пет километра от хората? Как може това? Във всяка диня, вътре в утробата ѝ се потайваха сокове, зърнеста материя, в тази материя спяха семки, гушеха се една до друга; през деня им е топло, вечер хладно, а призори им е студено; всяка диня представляваше склад от дива сладост, тишина, любов, мъдрост, утеха, носталгия, младост, детство; всеки пъпеш, който лежеше долу, е полегнала жена, неосъзнатост, топлина, дъхавост, мъдро дразнене, готовност да се отдадеш на глупостите, силата, която може да те накара да извикаш или да припнеш по склона и да напъхаш глава в извора, да откачиш просто от мъка, че все още съществува всичко туй, обсипано с прашеца на девствеността – да, всяка зелена диня е посипана с такъв прашец, той е струпан най-много по опашчицата ѝ; понякога ти се струва, че прашецът е виновен за всичко, че той е тайната, сам не знаеш как ти действа динята – на стомаха ли, или на сърцето.

Станах от камъка и се върнах при чичо. Този човек май не мислеше да се събужда. Погалих го по рамото. Чичо Киро мигновено отвори очи. Колко лесно било. Погледът му ме намери веднага, задържа се дълго върху лицето ми. В него нямаше кой знае колко сънливост, напротив, направи ми впечатление, че съзнанието му се бе пробудило бързо, беше се вкопчило в мен и се мъчеше да ме разгледа. По усмивката, която не мога да ви опиша в никакъв случай, разбрах, че най-после чичо ме позна. О, каква усмивка!... Предизвика дори шепот:

– Най-после – чух го да шепне той, но и да не съм го чул, бях сигурен, че казва само това и нищо друго.

– Вече съм тук – отвърнах високо аз, понеже предполагах, че старият човек чува тежко. – Заповядал си на леля Златка да ми пише. Разбираш ли? – Чичо Киро поклати усмихната глава. – На петото писмо не издържах и тръгнах... Нали е безсмислено да се съпротивявам, писмата можеха да пристигат до безкрайност. – чичо Киро се усмихна до изхилване. – Прекъснах работата си, разбра ли, и потеглих. – Е това се нарича блаженство, това, което се изписа по лицето му. – Тук съм, разположих се, обиколих наоколо и поех бостана. – Чичо Киро събра уста, май че искаше да подсвири от удоволствие. – Няма ли да станеш?

Чичо Киро се поизмъчи, докато ми внуши, че не бива да го пипам, така се чувствувал отлично – да го оставя облегнат на колибата, с поглед към мен и бостана и нощем да не го пипам, хич да не се безпокоя, хич, чувствувал се отлично, направо щастлив, май че този бил най-щастливият ден от живота му.

Наближаваше обед, бостанът бе притиснат от горещината, нажежената пръст крещеше от жажда, никъде нищо не помръдваше, стаичката ми – пещ; затова отворих

прозорчето, надявах се на нещо, уви, напразно, всичко, каквото можех, отворих – фурна. Тук човек няма къде да побегне, няма повече какво да отвори, нито хладилник, нищичко, освен да се съблече гол и да полегне върху одеялото си под крушата, на няколко метра от магарето. Не обядвах, не ми се хапваше, само намерих най-големия от всички големи ножове на чичо Киро. Великанската диня изпука няколко пъти, сякаш изрече с човешки език: твоя съм, твоя съм, и се разтвори пред мен, а аз, както си бях наумил, безжалостно изтръгнах най-напред сърцето ѝ. То приличаше на огромна буца съомга хайвер. Впих зъби в зърнестата топла еманация и в същия момент видях как от ануса на магарето изскачат весели кестени, тупват върху прегорялата трева, подскачат. Майко моя, да има да взима цивилизацията, която сега се дави в собственото си безсилие! Не мога да кажа, че съм за оплакване с обеда си, само да не беше чак толкова сладка динята и да можеше да полъхне отнякъде, поне мъничко, частица от морския ветреца, който духа на петдесет километра отук, по плажовете. Като си представих плажовете на прочутите курорти, изтръгнах. Нима е възможно човекът да е чак толкова глупав, че да се тълпи и задушава заедно с автомобилите на точно определени места? От точката, която заемах върху повърхността на земята, това нещо ми се струваше невероятно, изобщо целият ми досегашен живот бе отминал със – реалност е тревата, която шумоли под одеялото, твърдата земя под плешките ми, сладката миризма на фъшкиите. Намирах се високо в Хималаите, върху покрива на света, чувствувах се бог или обожествено животно, защото само преди няколко минути бях излял динята по най-животински начин, като се олях, а стомахът ми се изду и се намразих. Гледах корема си и се сравнявах с Буда, май че само горещината може би пречеше на поклонниците да изпълзят към мене, да изпотъпчат бостана с невежествените си крака. Чичо Киро продължаваше да си спи, сега лицето му грееше от усмивката на щастието – дините стояха кротко, спокойни за бъдещето си, тъй като наследникът бе пристигнал най-после и се бе заел с по-нататъшната им съдба; бостанът не ще остане сиротен в чужди ръце, той ще премине в ръцете на Наско, внука на дядо Атанас, ще принадлежи на една и съща кръв поне още двайсет години!... Наско лежеше и галеше корема си, мързеше го да стане, а трябваше да вземе чаршаф против мухите и “Моби Дик” на Мелвил, само осем дни му оставаха на Наско да представи на една редакция своето собствено тълкуване върху поведението на великия Ахав. Още един поглед към Моби Дик! Светът е изразил вече поне сто мнения по този въпрос, а чичо Киро не знае нито едно от тях, дори не е чувал за Белия кит, макар че и той си има един свой Бял кит – равнината долу, цивилизацията, прогреса, строежите, дълбаенето на земята за руди, инженерите, атомните учени, въоръжаването, пресата, радиото и телевизията – многоглавата ламя, потеглила към неговите предели, към височините на Хималаите, да го намери и там, да го убие на осемдесет и пет години, да заграби бостана му, да пресуши древните сокове на дините, които е отглеждал повече от петдесет години. Чичо Киро не бил умрял така лесно, преди да се убеди, че е дошъл наследникът на колибата и пейката пред колибата, на лозницата и гроздовете под лозницата. И има право човекът, градове много, атомни физици много, автомобили колкото щеш, а колко са бостаните? Николко, пращинка във всичкото.

Май че е прав, казах си аз и започнах а лазя към колибата. Взех чаршафа, взех Мелвил, понесох и транзистора. Излязох с тях навън. Боже мой, горещо е, пъкъл е, няма нито един хладилник за отваряне, но колко е хубаво! Поставих транзистора под главата си, метнах върху него възглавницата, така главата ми се надигна, разтворих книгата и отправих поглед към страниците, но видях милиардната листна вселена на крушата и си помислих, че ако в книгите има сто истини, в милиардната листна вселена, осигуряваща сянката, има само една истина – земята.

Чаршафът ме пазеше от мухите, но много скоро го отхвърлих настрана – задушаваш се. Останах отново гол, осквернявах местността, тя чисто и просто не можеше да ме понесе такъв, тук не беше плаж, нито тераса на хотел, а бостан с колиба, където никога никога не е дръзвал да се съблече дори до кръста. Направо бях извън стила на тази частица от света, бях нещо необичайно, някакъв глезльо. Но какво друго можех да сторя, след като радиото съобщи, че е трийсет и осем на сянка. Ако е въпрос за стил, тук не вървеше и Мелвил, за Пруст да не говорим, а аз трябваше да напиша откритието си, да го изразя колкото може по-красиво, да убедя аудиторията, че Ахав не тръгва да отмъщава, Ахав тръгва след неизвестното. Сигурно и по това е писано сто пъти, но тъй като се бях добрал до него самостоятелно, едно от най-големите ми задължения беше да го изстрелям в научния си труд и да се освободя.

Привечер не се случи нищо, чичо Киро продължаваше да спи щастливо, слънцето изчезна някъде, заличи се, сякаш някой го изтри с гума, а горещината остана. Дишаш трудно, направо болезнено и се сетих, че приближавам шейсетте, но си рекох, че сега навсякъде е горещо, но не навсякъде ги и ма тези налети със сокове стомни. Започнаха да прелитат птички, май че свиваха към дерето, навярно пиеха вода, после се връщаха по дърветата и най-много в крушата. Някой изпищя, далечен вик от дъното на равнината, за помощ, така май викат обсадените. Дочух писъка, но не се трогнах, кой му е крив – да не живее в равнината. Тръгнах между дините, заоглеждах ги, стараех се да запомня всяка една от тях, запознавахме се, вече ми се струваха по-близки, въобразих си, че и те ме приемат, макар и в този вид – по гашета. Чувствувах се като Александър Велики, водещ към победи походниците си, обхващаше ме сладък неподражаем дух на тържество и величие. Навеждах се и почуквах коравината на дините, помиривах вълнуващата дъхавост на пъпешите. В мен все повече и повече влизаше пронизващото усещане за укрепнали плешки, за храброст, все по-еуфоричното желание да разперя ръце и да полетя около имота си. Но тъй като не можех да летя – обикалях. Наистина, какво ме кара да обикалям повторно границите на бостана, и то малко преди да падне нощта? Усмивнах се, какво друго да правя, когато си беше за смях. Слава богу, място за безпокойство нямаше – по границите на моята империя се блещеха набъбнали памиди, заграждаха ме само лозя.

Откъснах три домата и две чушки. Доматите топлеха дланите ми, така не ми харесваха, но можеше ли да се направи нещо, не, в замяна на това пък бяха пресни и човек, без да ги ухапе, може да предугади вкуса им. Нарязах ги, нарязях и чушките, накълцах малко лук, сипах олио и разбърках салатата, като през цялото време си мислех какъв съм глупак – само на сто метра оттук има студено изворче, а водката е топла, водката на нищо не прилича. Измъкнах две чашки. Едната напълних за мен, в другата налях мъничко на дъното и тръгнах към чичо. Щом допрях чашата до устата му, усмивката на чичо стана още по-щастлива, а когато я надигнах, спиртът го парна така, че той отвори очи и доколкото можах да подразбера, каза: ха така де, че то на какво беше приличало, а едното око затрептя колебливо, май че искаше да ми смигне.

Някъде имаше война, другаде бедствие, спасителни команди се мъчеха да преодолеят лошите атмосферни условия, които застрашаваха акцията им с неуспех, терористи предния ден бяха убили още десетина души и все незаангажирани... Бях гладен и се приготвих да вечерям. Измъкнах буца сирене, отрязях филия хляб, а в дълбока стара паница донарязах динята от обедата. Докато се хранех под лозницата на колибата, виждах как се разпадат очертанията на света – първи изчезваха далечините, щурците от всички посоки стържеха с лъковете си и люлееха земята, появяваха се звезди, по-късно ги видях добре всичките, небето се простря над мене голо и свежо, не бях виждал от години такова звездно и същинско небе, а накрая подухна и някакво

подобие на вятър, който не донесе никаква прохлада. Вечерях добре, класически, точно както в детството, услаждаха ми се и динята, и сиренето, и хлябът. Продължавах да седя гол на пейката, изобщо не виждах смисъл да се обличам, единственото, което ми предстоеше, бе да запали лампа и да потърся място за ношуване навън, да ношувам в колибата дори не допушах. Завиждах на чичо, седеше си облегат на стеничката, не усещаше нито горещина, нито глад, чувствуваше се само щастлив. Накрая предпочетох да се кача на вардилнята, постлах си върху папратта. Папратта дъхтеше и шумеше. Като се въртах около оста си, имах усещането, че не съм сам. След като загасих лампата, уплаши ме страшното присъствие на звездите, ами те се бяха напъхали до главата ми – чисти, ярки, мощни...

На петия ден от пристигането ми чичо Киро умря, или пък ми се стори, че е умрял. Макар че не бях сигурен, подредих сеното в каручката и поставих чичо върху него, малко сгънат, не можах да го опъна, както се полага, каручката се оказа покъсичка, а не исках да пусна краката му да стърчат, щеше ми се да го закарам тихомълком. През цялото време, докато го возех, магарето беше в добро настроение, денят повече от чудесен, нямаше я вече горещината, пееха птици и всички камъни по пътя се смееха, а и на мен не ми беше чак толкоз тъжно, знаех, че пренасям един напълно щастлив човек.

На другия ден вечерта се върнах отново на бостана. Всичко беше свършило, на погребението дойдоха много хора, изпратихме чичо по човешки. Там някои се приближаваха до мен, изказваха съболезнованията си и подхващаха темата за бостана. Хубав бостан ти оставиха, казваха, блазе ти, такъв бостан не се е помнил и трябва да го запазиш. Такива дини никъде не се раждат, чичо ти Киро ги отгледа по тайнствен начин, само той си знаеше кръстоската, сега имаше семките, копей, сей, поливай доколкото можеш, и нищо друго. Така говореха, всяко изказване се свеждаше до едно – грехота е да се изостави бостанът.

Тази вечер можех поне да си пийна, заслужих си го, два горещи дни бягах по погребението, макар че в земята сякаш не пуснахме мъртвец, а най-големия щастливец на света. Първата водка се намести в умората ми доста сполучливо. Исках да се понаправя малко, в трезво състояние не можех да обмисля положението: от една страна – Моби Дик, от друга – бостанът. Съкратеният вариант на труда ми за Моби Дик вече не можех да предам за печат, срокът изтичаше и това ме злепоставяше пред редакторите. На всичко отгоре мързеше ме да им пратя писмо за извинение; нищо не ми се правеше, сега-засега ми се съзерцаваше, предстоеше ми да взема и решение – кога горе-долу да си тръгна. С леля Златка се бяхме уговорили така – да дойда, чичо да ме види и да издъхне спокойно. Предстоеше ми да се връщам. Но кога? За първи път в живота си се чувствувах господар. Край мен лежеше хубава истинска земя, плодородна и гостоприемна, неосквернена – нито грам изкуствен тор, никакви пестициди, майчински нежна, моя. Пия си водката и я наблюдавам, сърцето ми се уголемява и диша с нейното дишане, двамата сме се намерили сполучливо като любовници и отсега нататък не ни остава нищо друго, освен да се любим и да си обещаваме вярност. Така си мислех, докато пийвах, и това, което ми хрумваше тогава, беше трепетно и искрено, то се насъбираше в мен в оня сумрачен час, когато се размекваха контурите на света и когато отнякъде всеки миг можеше да изкрещи някой за помощ или нещо подобно, и с нарушаването на спокойствието да го подчертае.

А то наистина се чу някакъв шум, по-точно долових го, нещо ставаше в долния край на имота. Скочих и се покатерих по стълбата на вардилнята. От наблюдателницата съзрях две фигури с непривични движения. Те са бяха навели, но и

пообъркали, сториха ми се крайно несръчни, може би крадяха за първи път в живота си.

– Виждам, виждааам!

Откъде беше изскочил този вик? Моето гърло ли го роди? А откъде го е взело? В този вик се спотайваше нещо забравено, бях отишъл спонтанно при него. Крадците изчезнаха в съседното лозе, паникьосани: стана ми жал за тях. Спуснах се на земята и се отправих към мястото на произшествието. Оказа се, че е откъснат един пъпеш, крадците искаха пъпеша, бяха пренебрегнали дините. Взех пъпеша, изправих се и извиках още веднъж, този път нещо друго, прилично на заплаха, и се върнах при бутилката. Продължих да си пия, а нощта се докопа кротко под лозницата. В тъмното намирах безпогрешно чашата си, само пъпешът светеше с лимоновото си сияние и дъхтеше. Усещах магарето, усещах каручката, папратта в леговището на наблюдателницата, меката постеля зад гърба ми в стаичката, лампата, която щеше след малко да ми светне, усещах чак извора в дерето – всичко много познато и близко, цялата тази частица от света, до границата, пълзяща на метър от бостана, пък и зад границата, защото и там ми беше познато, виждах се как като малък прегазвах реката и бера лешници, турски лешници, тогава се надпреварвахме с другите деца кой да набере най-много турски лешници. Територията, за която ви разказвам, е чиста, неопетнена, в нея няма дори първата лъжа, няма жена, нито притворство, нито минималното естествено нагаждане, приспособяването към живота и всичко, произтичащо от това; всичко е безупречно чисто, само аз съм мръсникът, бутилката, Мелвил и Пруст.

Извикай, извикай, хайде, надигни гласа си. Засрамах се и надигнах чашата. Не знам рекох аз, просто не ми е ясно как викът рипна в гърлото ми. А донесе пъпеша, нали? Ми там ли да го оставя?

Големи проблеми, велики проблеми. Такива бяха вълненията ми тогава; би казал човек – дребни, но и те произтичаха от натрупаните ми предубеждения. Знаем, чичо Киро би направил същото, чичо Киро ще изреве, ще прогони крадците и ще донесе пъпеша на масата. Тогава? Каква е разликата за тия петдесет години, за всичко прочетено и натрупано в главата, след като извиках досущ като чичо Киро, досущ като дядо Атанас? И пак повтарям – откъде се взе моят вик?

Пийнал и олекнал като пеперуда, разрязах пъпеша на две. Оставих половинките на масата, но защо направих това, не можах да си отговоря, може би за да усетя още по-силно страшния аромат на плода или пък натюрмортът да ми напомня, че имам много, изобилие. Върви ли с водката? Отрязах си парченце и го изядох. Върви. Всъщност какво търся аз тук, в тази глинена къщичка? Тук човек не може да си изстуди дори вечерното питие.

– Виждам, виждааам!

Този път излезе по-добре, по-силно, без задръжки, тъй като бях наквасил главата, но, кой знае защо, преди да извикам, се изправих – изобщо и по-късно забелязах, че винаги, когато ми се наложеше да надам своята пъдарска заплаха, изправях се на крака – може би синдромът на Боримечката.

Пиян си вече, лягай си! Не знам хубаво ли е, лошо ли е да си пиян, а хората да ги няма, да си високо м Хималаите, където можеш да си говориш на глас и да пееш и... нищо, никой. Смъртно и много дълбоко в себе си разбирах, че се държа глупаво, но ми беше приятно, смятах, че се разтоварвам на петстотин километра от кафенетата. Разсипах малко от чашата си върху пръстта за бог да прости на чичо, който настойчиво бе пращал писмо след писмо в София, докато ме докара до тоя хал. С леля бяхме извършили нещо като ритуал, сега ритуалът приключва и какво? По-нататък какво? И леля мълчеше, и аз мълчах по този въпрос. Но важното е, че чичо Киро е неимоверно щастлив сега, той знае, че Наско остава горе между дините и вика ли, вика...

Събудих се за първи път в леглото си, утрото пръскаше блясък през отвореното прозорче, свежа ранна светлина пълнеше стаичката, в която винаги съм имал чувството, че живея в подводница. Погледнах през перископа, видях как магарето помирисваше разрязания пъпеш. Направиха ми впечатление едрите семки на плода. Излязох и започнах да гриза резените, отрязах нещо и за магарето, но то поклати глава. Взех и му го поднесох. Чак тогава животното посмя да похапне, изглежда, имаше някаква дресировка – да не яде подобни лакомства, преди да му ги предложат. Да, но какво ли си мисли то за мен? Пита ли се къде е старият му господар и какъв е сега този... нестандартен такъв? Какво ли впечатление правех на кроткия си компаньон? Май че бях променил и режима му. Старият господар сигурно се е разговарял с него, може би го е милвал, хранил го е по друг начин, изобщо – бил е старият господар, запомнен от векове. А какво бях аз – оставях го на произвола да си пасе и изобщо не му обръщам внимание. Бях забравил да питам за името му, но туй надали имаше особено значение. Както и да е, пред него стоеше вече друг повелител, персона някаква, господин с панталон, закупен в Лондон, риза във Венеция, обуца в Монте Карло и очила в Кьолн.

Още като видя, че взимам дамаджаната и кофата, магарето разбра какво трябва да прави и тръгна преди мен, то обичаше да отива на извора по лесно разбираеми причини – пиеше му се вода. Докато се спущахме надолу, на мен ми мина през ума мисълта да го използвам, да се метна на гърба му. Подканих го да спре, животното се подчини. Огледах го, погледът ми се застоя най-вече на гърба му, комфортна площадка, просто покана за сядане. Прекрачих го и седнах, но слязох отново на земята – бях забравил дамаджаната и кофата. Взех дамаджаната и кофата, качих се повторно на магарето, но кърпата за бърсане, която до този момент висеше на врата ми, падна. Слязох, увих кърпата на врата си, взех дамаджаната и кофата в една ръка и се качих на магарето. Е, хубаво, какво друго може да се каже, вече не вървя към извора пеша, магарето се движи бавно и, струва ми се, плавно, сякаш внимава да не изтърси някъде несръчния си стопанин. Хубаво е, дявол да го вземе, яздиш и наблюдаваш пейзажа, вдишваш пресния сутрешен въздух и си мислиш само за приятни неща, всичко около теб е безметежно, къпините се навират в очите ти, там са лешниците, зад гърба ти са дините и пъпешите, в бахчата има краставички, домати, чушки, под сянката на крушата е шишето, в колибата са другите бутилки, ето една катеричка, ето втора, гугутките разplitат приятно тишината, гуцерчетата пробягват, още една катеричка – за какво могат да стават катеричките? За нищо, само красят. Стой! Магарето спира. Изворчето е прозрачно, стъклено, с всеки изминал ден водата му става все по-студена, а не като първия път, когато още не бях адаптиран и сравнявах с Рилския водопровод. Магарето се отдалечи към вадичката, там наведе глава, а аз взех канчето от камъка, пих и започнах да изсипвам в кофата. Няколко канчета бяха достатъчни да се измия. Но когато се бърших, внезапно си представих една скромна мивчица с чучурче да виси на източната стена на колибата. Докато се бърших, непрекъснато се питах за какво ли е тази хубавичка тенекиена мивчица, която виси на източната стена? Едва като напълних кофата и започнах да наливам в дамаджаната, ми хрумна, че тази старинна зелениясала мивчица е може би за миене, чичо Киро не вярвам да е бил чак пък толкова примитивен – имал си е мивчица, а сигурно и някои други неща, но аз все още не съм ги открил и ето че този малък имотец може да се окаже една вселена за покоряване. Напълних дамаджаната, натиках сапунерката в джоба си и погледнах магарето. То скубеше свежозелените тревички край вадичката. Заредиха се няколко опита да се кача на гърба му с водата. Напразно. Тръгнах пеша и си казах наум, че горе сигурно има приспособление за гърба на магарето и съдовете и това приспособление съм го виждал много пъти, но тъй като съм невежа столичанин, сега

ще мъкна по хълма, да ми дойде умът в главата. Ами да, имаше си туби там, самар и дисаги, виждал съм ги, навирани са се в очите ми... Какво да се прави, животът е пред мен, предстои ми да овладея наследството си.

Всъщност, Наско, ти кога ще заминаваш?

Утре.

Разбира се, утре ставаш и тръгваш; предаваш каручката на леля Златка и се качваш на автобуса.

Щом се върнах при колибата, без да зная как, обърнах се на юг и се провикнах:

– Виждам, виждааам!

Изядох още един резен от пъпеша. Намерих някакъв всекидневник в багажа си, проснах го на тревата и изсипах семките върху него – така съм виждал, така го правя, семето да се суши, може да го посее някой, сладък пъпеш не бива да се затрива.

И тръгнах, това можеше да го наречете утринна обиколка на бостана; потеглих, решен да обхвана с поглед всяка диня; вече се бях убедил, че има лоши хора, те не зачитат труда на другия, тук са събрани хубави плодове, но те не са паднали от небето, човекът ги е създал със свой труд, освен дъжда и водата върху тях той е пролял своята солена пот; затова са сладки. Но никой няма право да дойде и да ги откъсне наготово. Вървах и се радвах на бостана си. Понякога се навеждах над по-едрите екземпляри, почуквах ги, вслушвах се в зрелия им кънтеж, а после ги погалвах с длан, да усетя насъбрания хлад от нощта. На връщане откъснах една диня за себе си, исках да я изям, докато е студена.

Носех динята към колибата и не си давах много труд да отговоря на въпроса, какво ще ги правя другите. Разрязах я, впах зъби в студената ѝ зърнеста плът и докато поглъщах сока, си казах: Ядеш малките, а какво ще правиш големите? Колко ли живее една диня на корена си? – попитах се по-късно, докато подсушавах ножа. Колко ли може да издържи една диня? – попитах се аз, докато подавах корите на магарето. После погалих издутия си корем – добре е, закуска с пъпеш и диня, добре.

– Виждам, виждааам!

Сутрин, обед, вечер – дини, никакво връщане в София, докато не изям всичко наоколо, няма връщане. Протегнах се няколко пъти, погледнах слънцето и започнах да се събличам. Този път смъкнах и гашетата, ами то няма жива душичка наоколо освен пернатите жители на крушата. Исках ли да изпитам истинска наслада, обръщах се към крушата и я наблюдавах няколко секунди, нуждаех се от това, както Антей е усещал необходимостта от докосването си до земята. Величието на огромното дърво, тръгнало нанякъде, пък се отказало и разклонило в друга посока, а и там се разклонило, но единият от клоните среща по пътя си съвършено непознат клон, той принадлежи също на майката дърво, и други принадлежат нему – криви, стари, мъдри, напукани и плодородни, готови да подслонят всяка летяща твар, а и моите кахъри, да дадат отмора на психиката, да накарат някого да се замисли. Мен ме вълнуваше мисълта, че цялото дърво ми принадлежи. И ми хрумна да му се кача и на него. Беше лесно, от каручката право на ствола, нагоре – разкош, клон след клон ти се предлагат, подлагат ти стъпала и те приемат. Изкачвам се все по-нагоре, лек и гол като Адам, един стар Тарзан с очила и издут корем от изядената диня. Ехее, до върха няма смисъл, там е за по-младите, и оттук се вижда нежната женска планина, вижда се Турция, само морето липсва. Понечих да извикам: виждам, виждам, но се отказах; от тази височина работите взимаха сериозно развитие и нито въпросите, нито отговорите биха могли да се омаловажат. Слушай, глезльо, на почивка ли се намиращ? Какво смяташ да правиш? Кога ще си заминеш? Ей, че голям бостан! Колко ли са дините в него? Хиляда? Две хиляди? Знаеш, че плашилото е едно. Ето, това се нарича въпрос. Още не ти е известен

броят им, а то освен броя трябва да знаеш и килограмите. Поне горе-долу. Защото на пазара дините днес вървят най-малко четирийсет стотинки килограма!...

Това жестоко хрумване донесох от върха на крушата. Мисълта да преброя най-послед дините се загнезди в мен и си я носих през целия ден. През нощта се мятах в леглото, ставах и докато небето гърмеше и трещеше, аз стоях под лозницата, пуших и си повтарях наум, че човекът е крайно смешно същество. Завалях чак на другия ден. Понесох се гол под дъжда, подложих се на тази терапия, за да охладя разсъдъка си, да изтрезнея най-послед, но мина не мина час и се видях сред бостана. Кое е най-важното – въоръжен с огромен ръждясал гвоздей. Номерирах; иначе да се убиеш, не можеш да преброиш дини в бостан, все едно да броиш звездите над главата си. Денят се оказа чудесен за броене на дини – прохладен, облачен, можеш да се привеждаш и изправяш безкрайно, да пишеш върху корите. Откакто бях дошъл на бостана, за пръв път се хващах на сериозна работа, труд, който изискваше съсредоточаване. По обед усетих нещо като умора, а и кръстът ме наболяваше, затова се оттеглих с наслада под лозницата. Извадих малко салам, малко сиренце, измъкнах втората бутилка от запасите и накълцах салатата. Но когато почнах да обядвам, се отказах от водката – предстоеше ми работа, бях стигнал едва до числото четиристотин, за водка има време, пиенето довечера. Проявеното благоразумие ме поразил, но не се усмихнах. Усмихнах се чак като реших, че няма да си откъсна диня за десерт, свидеха ми се дините, намалявах броя им, това сякаш им се отразяваше. Човекът е смешно и жалко същество, рекох яростно аз и тръгнах из бостана. Но вместо да откъсна хубава диня, избрах отново една мъничка, никаква – като я отрязах, ме лъхна мирис на зелено. Вместо да я захвърля обаче, седнах и започнах да я режа в кастрона. Излезе блудкава, никаква, преглъщах и се утешавах, че е поне диетична. Преглъщах и наблюдавах пейзажа, не ми се беше случвало да го гледам без слънцето, под заоблачено небе. Дъждецът, който повяля, отдавна бе погълнат от сухата земя, сега тя се пулеше обидено, сякаш съзнаваше комичното положение, в което бе изпаднала – хем валя, хем горе лаят ниски облаци, хем земята е жадна, подиграна.

Вървя между плодовете, навеждам се и драскам по корите им, кръстът отдавна ме боли, ляга ми се, но ме е обхванала амбицията да свърша с маркирането още днес. Слава богу, денят е дълъг и май ще ми стигне. Пъпешите – утре, техният брой е малък. Реших доматиците и краставиците да не закачам, не възнамерявах да издребнея дотам.

Маркировката на дините завърши на другия ден, някъде към девет. Показаха се хиляда и деветнайсет. На целия последен ред, който лежи на най-южната част на бостана, написах с гвоздея: “Крадецо, засрами се!” Върнах се при северната част на бостана, огледах имуществото си, след което се спуснах отново, този път към средата на бостана, при пъпешите. Пъпешите се оказаха петдесет.

Притежавах хиляда и деветнайсет дини и петдесет пъпеша.

– Виждам, виждааам!

Доиде ред на старата очукана паландза, тя непрекъснато ми се мяркаше пред очите, висеше над оджака. Взех я в ръцете си, разгледах я, веднага разбрах, че мога да ѝ се доверя. С нея претеглих пет различни големини, без да ги късам от корените им. Тежаха между два и седем килограма. Това ми даде право спокойно да приема за средно аритметично число четири. Нямах основание да се съмнявам, че мога да умножа четирийсет стотинки по четири килограма. Получи се по лев и шейсет на диня. Лев и шейсет трябва да умножа по хиляда и деветнайсет. Седнах под лозницата, залових се за писалката. Крайният резултат се оказа хиляда шестстотин и трийсет лева и четирийсет стотинки. Приех за средно тегло при пъпешите пак четири, но пъпешите вървяха по седемдесет стотинки. Ново изчисление. Резултатът: четиристотин и шейсет

лева. Общо всички дини и пъпешни струваха две хиляди и деветдесет лева. На толкоз възлизаше богатството ми, това бяха пари, те лежаха натъркаляни на земята, мои, на леля Златка, макар че леля Златка ми бе дала да разбере, че не се интересува от пари. Прибрах се в колибата и полегнах. Надигнах се, нещо ми убиваше под плешката. Оказа се, че е Мелвил. Захвърлих го настрана и потънах в размисъл.

На другия ден вече крачех по пътя на древните римляни зад каручката и се радвах на новото слънце. Типичното влошаване на времето през август и тази година не продължи повече от три денонощия; на четвъртия ден всичко като по магия отиде на мястото си, сякаш пластовете на въздуха се разместиха. Изплакнатите от дъждеца къпини блестяха стерилно, канеха ме да си откъсна. Магарето отново знаеше пътя си. Колко много птици. Нищо не краси къра повече от птиците и те са толкова различни, а аз не разпознавам и половината от тях. Знаел ли съм ги някога? Не си спомням, спомням си само, че като малък съм ловил два вида пойни птички, но улавял ли съм – и това не си спомням. Докато лазех в спомените на птичките, внезапно си помислих за чичо Киро. Той почина на осемдесет и пет, бостанът му е поне четири декара, тези четири декара искат мотика. Добре, кой е въртял мотиката?

Градецът се показва долу; уголемен и нов, той пълзеше към деретата, влизаше в тях като разлята вода. Редуваха се бели готови къщи с новостроящи се домове, колкото по-нови бяха къщите, толкова по-големи ги правеха – четирикатни къщи за един едничък стопанин; четерикатните къщи се строяха много хитро – по-високи тавани, по-дълбоки мазета; преброиш ли ги – четири апартамента един над друг. Аз и магарето гледахме тихата картинка, в която имаше и движение, например камионите. Камионите се движеха безшумно и свиваха по уличките като детски влакчета. Аз и магарето стояхме в сянката на голям орех; май че съм спирал и друг път тук, макар и несъзнателно. Отбрулих си два ореха. Кората им се отдели трудно от черупките. Под нежните кожички ядките бяха бели и млечни, но ги изядох с удоволствие и сега вече си спомних с положителност, че на същото място съм ял и друг път орехи, че пръстите ми са ставали и друг път кафяви, само че много кафяви, черно-кафяви. В детството всичко беше такова – ярко, силно, стигаше до крайностите си.

Колкото приближавах града, толкова се събуждаха скрупулите ми. Най-напред запитах къде се намира пазарът. Посочиха ми и се отправих натам. Оказа се малко празно пазарче, на него двама души продаваха памид. Продавачите ме изгледаха с любопитство, явно няха вид на човек, дошъл да предлага стоката си, а каручката зад гърба ми, изглежда, не можеха никак да свържат с мен. Не разпрегнах магарето, само дръпнах чергилото и показах на небето дините си. Опашката се наниза много леко. На въпроса колко, отвърнах спокойно: петдесет стотинки. Никой не възрази. Пет минути след това скрупулите ми изчезнаха. Малко се измъчвах с паландзата, не можех да боравя леко, но все пак се справях, пък и хората виждаха как стоят работите, пред тях манипулираше никаквец с очила и външност на професор. Никой не ме запита защо, как така, откъде накъде – всеки бързаше да отнесе дините си и мога да кажа, че хората не гледаха много какво дават – повечето бяха миньори.

Петдесет дини изчезнаха за половин час, толкоз можеше да побере каручката. Веднага се прибрах при леля златка, оставих парите и тръгнах да търся камион. Намерих камион, но шофьорът поиска по сто лева на курс. Сто лева за пет километра ми се сториха много, зарязах камиона и се върнах при магарето си.

Леля Златка закла пиле, обядвахме късно и пийнах хладно вино от мазето, което ме позамая. Сто и двата лева, оставени от мен на масата, все още лежаха там и предвещаваха разговор.

– Тези пари, Наско, няма какво да ги правя, леля. Пари имаме много, пък и синът прати долари за два автомобила. Защо се измъчваш, не се измъчвай с продажби,

остави ги да изгният на бостана. Хич работа за тебе ли е? Остави ги там, да късат хората и да ядат, да споменават чичо ти Киро с добро. Пари имаме.

“Имаме”, казваше тя, все още не можеше да свикне с мисълта, че е сама.

– Слушай, леля, чичо Киро как обработваше бостана?

– За копането ли? За копането викаше трактор.

– Кой трактор?

– На бай ти Мечев момчето. Защо се интересуваш?

– Питам.

Четири дни поред отнасях по една каручка дини на пазара и ги продавах веднага, парите връчвах на леля Златка, трупаме ги в шкафчето за чинии, под кърпите за бърсане. Ала темпото не ми хареса, чувствавах се в подем и опитвах другото – всеки ден по два пъти, два курса, сутрин и следобед. На магарето му се събираха по пет часа път, но, както го гледах, поражения по него не се забелязваха, през часовете на почивка то потъваше в познатото ми вече равно спокойствие, с деликатно протегната към тревата шия хрупаше и поклащаше опашката си. По туй поклащане и по наедряването на знака на неговата мъжественост разбирах, че самочувствието му е великолепно, че удвояването на пътя дори го е съживило.

Всеки ден все повече навиквах с присъствието на животното. Където и да се намирах – в стаичката, под крушата, из бостана за дини или на разходка из околността, – навсякъде ме съпровождаше сигурността, че край мен живее едно равнодушие, една вечност, която е мой безконфликтен, безотказен приятел, разсейваше усещането, че съм сам, правеше ме щастлив. Една нощ, когато се събудих през редовните си бели часове, отдаден на гложденето и вътрешните си вълнения – онези безсънни часове, когато човек си задава въпроси и не може да им отговори, – излязох от колибата и влязох в мекото сребро на луната. Видях крушата, вардилнята, каручката, плашилото в далечината и гипсираната фигура на магарето. То стоеше като паметник, с вдигната глава към небето. Приближих се. Магарето не трепна. Застанах до него, постоях с ръка на хълбока му и само след половин минута презрях тревогите си. Нещо от загадъчността на непукизма на дългоухия сфинкс преля у мен и завидях на неговата безчувственост, магарето не се трогваше нито от луната, нито от крушата, на него не му минаваха фокусите на шарената каручка, която с всяка багра по капците си и с всяка главина по колелетата си повтаряше носталгично: отивам си, отивам си и ще ви видя какво ще правите без мен. На магарето не му минаваха номерата нито на хубавото минало, нито на идващото бъдеще, то не се трогваше ни най-малко от бялата нощ, едва ли забелязваше императорското присъствие на крушата. Тогава ми се стори, че нещо такова трябва да бъде голямата истина, да сме като магарето, да не омекваме и да не хлипаме по туй-онуй...

Като изнасях стоката си по два пъти на ден за продан, успях да съкратя времето и контактите си с хората, вместо за двацет дни, продадох това, което трябваше да продам, за тринайсет дни. Сметката ми се оказа не съвсем точна, не събрах две хиляди, а хиляда и шестстотин. От само себе си се разбра, че не трябва да пласирам всички дини и пъпеши, с минаването на дните охладнях към тази авантюра – оставих много плодове за себе си, а това означаваше, че отделих семе за посев. Всъщност аз и леля изядохме най-хубавите дини и пъпеши. Няма да бъде излишно, ако спомена, че леля Златка бе поразена от поведението ми. Отскочила до гроба и разказала всичко на чичо. Всичко му разказах – рече тя – и за продажбата, и за семето, успокоих го, накарах го да разбере, че бостанът си е намерил отново майстора и чичо ти ме чу, както ме чуваш ти сега.

Най-забавното от всичко обаче се оказа, че в разгара на търговията, и то винаги в моментите, когато обслужвах опашката, започнаха да ме спохождат видения

за моя литературен труд, за откритието ми. В такива моменти ме засърбяваха ръцете да седна пред пишештата машинка, тъй като Моби Дик нахлуваше отнякъде, понесъл гения на автора си. Аз отмервах и пресмятах, а озарението ме изпълваше от главата до ушите, които, струва ми се, пламваха. Но тъй като дините не можеха да чакат, все отлагах и отлагах свещенодействието на сливането с клавишите. Един ден сметнах, че съм продал достатъчно стока, бях оставил петдесет-шейсет парчета за зор-заман, все край колибата да ми са подръка и да ги пазя лесно – и се отказах да слизам до града. Вляво и надолу пространството на бостана вече пустеше, но това съвсем не означаваше, че е настъпил краят на беритбата. Измъкнах машинката навън, поставих я на скованата дядова маса под лозницата и започнах. Пиших втрещено, отмятах редове и на всяка нова страница пред мен изплуваше образът на столицата с нейните гербови знаци – кафенетата, клубовете, редакциите, а по едно време ми се яви и стаята на Марина; пробляснаха млечно рамо, коляното, нещо, прилично на ръка с пръстени. След едно подобно видение се изправих, излязох малко напред, протегнах копнежно ръце нагоре и извиках:

– Виждам, виждааам!

Доколкото се познавах, това означаваше, че приближава време да плюя на всичко, да прибера багажа си и да драсна, но все още беше август, топло, това означаваше, че от мен се иска воля да преодолее инертността си, все категории, с които рядко съм бил на ти.

Дааа, трябваше да предприема нещо.

Ако се напия обаче – по-лошо; не бива нито капка. Приблжих се до магарето и положих длан на хълбока му. Половината от желанието да бягам се стопи. Покачих се на вардилнята, погледнах към Турция, сякаш усещах как оттам дъхти на мързел, такава ми се стори турската част на планината – мързелива, дембелска, ама и сякаш маалко по-хубава, някак си по-завършена. Слязох от вардилнята, грабнах самара, тръгнах към животното, но се отказах, окачих самара на мястото му и потеглих към дерето. За първи път хващах тази посока, тя ме отведе до стари букови гори, разкри ми десетки пътечки. Тръгнах по най-тясната, изкачих се на нащърбено каменисто било – цялото от мраморни жилки, камъните бяха напечени и нашарени с гущери, които притичваха с бързината на пьстърви. Спуснах се от другата страна на билото и след като излязох на обширна полянка, изпълнена с диви храсти, между купчина дъбове открих малък параклис. Параклисът бе изработен примитивно от бели мраморници, насложени и внимателно пасвани, без замазка. Замазка имаше само горе, при покрива. Глупак някакъв, без да знае какво прави, бе подменил старите турски керемиди с нови, от тези, дето срещаме навсякъде. Старите керемиди се търкаляха наоколо, идеше ми да ги събера и да ги върна отново на мястото им, но се отказах, защото знаех предварително, че и аз съм глупак, че търся начин да се забравя и да не се върна никак си в тая проклета столица, понеже – виж, виж добре къде се намираш, човече, виж колко е прекрасно наоколо!...

На западната страна, до вратата на параклиса имаше корито на чешмичка. Чучурът стърчеше сух и горещ. Отдалечих се няколко крачки от сградичката, огледах я и преди да заплача пред красотата ѝ, взех, че се прекръстих три пъти, но защо никога не можах да си отговоря. Тогава ме порази една страшна мисъл, че това не е параклис, а видение. Никога никой не е споменавал, че наблизо някъде има параклис, нито дядо, нито чичо Киро, нито леля Златка, нито татко и майка. Такива неща обикновено се споменават и се знаят, ние децата сме чували за всеки параклис, за всяко манастирче, за всеки камък или изворче – те все носят имена на светии. Мираж е – рекох си аз и го пипнах за всеки случай, – мираж е, повторих аз и се отдалечих, но сякаш знаех предварително, че ще се загубя.

Лутах се три часа, докато намерих пътя за дерето. Как се бях заблудил? Беше ли възможно? Пребит от умора и жажда, паднах до изворчето и заврях главата си във водата. После полегнах до пътечката на сянка, починах половин час и се дотърсах до колибата. Боже мой, колко е хубаво! Залязващото слънце багреше всичко с конячената си светлина, самият аз се чувствавах като в дъно на бутилка, заграден отвсякъде с небе и спокойствие.

Но призори неочаквано ми хрумна, че морето е само на петдесет километра от мен. Без да му мисля повече, дори без да съзнавам какво върша, впрегнах каручката.

Просто чувствавах как обидата стяга гърдите ми, как ме обзема усещането, че съм измамен и подигран, а след това ме обхвана и срам за човека изобщо. Седнах на пейка до оградата на градската градина, иначе можех да се срутя върху плочника. Дори нямаше и да падна, гъстата навалица не би ми позволила това удоволствие, щеше да ме понесе със себе си. До мен плачеше дете, майка му го заплашваше с бой. Седях, притиснат от двете си страни, и слушах ръмженето на автомобилите. Нямаше как да поставя куфара до себе си, можех само да го прехвърля през оградата на градинката, зад гърба си, в тревата. Хиляди потни хора край мен се измъчваха, без това особено да се отразява по лицата им, те все още излъчваха отмаляла светлина на ваканционното настроение, може би не знаеха, че се измъчват. Моят дух беше вече рухнал, след като обходих всички познати хазаи и – нищо; не посмях да оставя при тях дори куфара си, влачех го навсякъде с мен. Хазаите ме посрещнаха с ледени лица, нито една чертичка не показваше, че се познаваме, бяха заети с навалицата. Тълпата вилнееше по техните стаи, дворове, умивални клозети, улици, площадчета, ресторанти, магазини, въргаляше се в чаршафните им площи. Два опита направих да се промъкна човешки до морето – напразно, мравуняците го защитаваха ревностно и не ме допуснаха до него. А и морето ми се видя мизерно, водата му се плискаше, пълна с мръсотии като в акваториите на пристанищата. Всички крещяха, всички до един, а над крясъците им се издигаха острите свирки на спасителите. Можеше ли тук някой да спаси някого? Абсурд. Никой никого. Всичко бе само заблуда. Но трябваше да се изкъпя, за това бях дошъл отдалеч, заради онова магическо допиране на водата до кожата, заради тръпчиво-соления вкус в устната кухина, да усетя плавното безтегловно разперване на ръцете в морето, зашеметяващото си превръщане на човек в жаба, зоологическото връщане на живота от сушата във водата.

– Лари!

Напразно се озърнах, не можех да се вирам до безкрайност, бях и уморен, затова се отпуснах, на когото му трябвам – да ме намери.

– Не мога да се промъкна до вас – каза тя, постави куфарчето си върху плочника и седна на него. – Невъзможно е да се пробие тълпата, тук всичко е невъзможно. – Говореше и плачеше, стана ми смешно, не ми се е случвало често да забележа подобно отчаяние по такова младо лице. – Цяла година съм пестила за тези двайсет дни, снощи спях в градината, а днес заминавам. – Момичето ми се стори доста непознато. – Обещаха ми едно легло в подземие, но ме излъгаха, този, който трябва да напусне, не заминал и нищо повече не можело да се направи. Вие сте единственият познат, когото срещам; моля ви, знам всичко за вас, вие тук можете всичко, това е ваш град, моля ви, намерете ми едно легло.

– Изглежда, че ме познавате много, щом ме наричате Лари.

– Много ви познавам – призна непознатата, – вие бяхте приятел на моя приятелка. Извинете, че си позволих.

– Нито ви се сърдя, нито мога да ви помогна – отвърнах аз. – Като вас съм, куфарът е зад гърба ми.

– Какво? – В очите ѝ хаос, бъркотия. – Че нали?... Нали уж?...

– Да, съгласих се аз, – и както виждате... Но не мога да се сърдя на тукашните хора, през сезона всички полудяват.

– Това не са хора!

– Само че на моята възраст едва ли бих си позволил да спя в градината, дори с вас.

– И тогава? Какво ще правим?

Това “какво ще правим” направо стопли душата ми.

– Казвате, че знаете някои неща за мен.

– Не някои, а всичко, аз знам всичко за вас... Боже, как съм уморена, ще се сгромолясам. Не съм се и измила, наплисках лицето си на чешмичката.

– Добре сте – реших да я успокоя и се пошегувах дори. – Харесвате ми. Ето, седим си, говорим си, какво по-хубаво от това. Двайсет и пет дни не съм разговарял.

– Как, с никого?

– С една круша, но не се разбрахме.

– Разговаряхте с круша?

– С дървото. За мен то беше живо, но не се разбрахме, защото не можах да му обясня всичко. Понякога не сте ли хлътвали в подобно състояние? Чисто и просто не можете да обясните нещо на някого, не са измислени думите, понеже душата е по-богата от думите. Нали ме разбирате?

– Уморена съм.

– Обядвахте ли?

– Това е невъзможно.

– Да опитаме в рибния.

– Мога само след вас, вече нямам сили да пробивам. А трябва да се нахраня, преди да се кача на влака. Боже, да не говорим за влака, той е в Бургас, а ще се стигне до Бургас?

– Решена сте.

– Тук нищо не може да ме задържи повече.

– Изкъпахте ли се?

– Вие сте чуден човек.

– Вижте какво... Как се казвате?

– Саня.

– Саня, ето ви тези пари. Наредете се на Рибния, вън има отделен шанд. Вземете две порции и четири бири. Имате ли торба?

– Поне да си осигуря автобус до Бургас.

– Слушайте какво ви казват! Отивайте на Рибния. Знаете ли откъде тръгват лодките за отсрещния плаж?

– Не знам нищо, идвам за първи път, други години съм била винаги във Варна.

– Че там има ли море?... Като купите рибите, ще слезете на пристанището и ще питате откъде тръгват лодките за отсрещния плаж. Хайде, багажа ви ще взема аз. Без храна и бира да не се връщате. В това време ще свърша нещо важно.

Нейната задача беше по-лека. Рибният ресторант се намираще на петдесет крачки, а моята задача тънеше в неизвестност. Тръгнах направо срещу няколко хикса. Най-големият хикс се състоеше в това, дали са запомнили жестовете ми.

Промуших се позорно през тълпата, край мене всичко лижеше сладолед, за сладолед се чакаше най-малко, продаваха го на всяка крачка, от него продавачите се обогатяваха. Това ме накара да си помисля, че чаршафната империя, в която се намирах, се състои от глупци, те ламтяха за печалби и въпреки това не знаеха как да

докопат повече. Изобщо целият град се състоеше от подобни люде, те го бяха объркали и променили до неузнаваемост – каша от лоша администрация и неизмислена както трябва архитектура, мешавица от претенции, а всъщност нищо, трагизъм, гибел, всички задружно бяха успели да превърнат древното ритмично градче в шумен бум и катастрофа, за която бъдещето сигурно щеше да потърси сметка.

Сега да видим ще бъдат разбрани жестовете ми. Освен това – ще имам ли поне маалко-малко късмет. Вероятността той да бъде там беше петдесет на сто. Или е там, или го няма. Ако го няма – или е тръгнал, или се връща. Ако е тръгнал – лошо, ако се връща – добре.

Нямаше го, разбира се, на мене днес не ми вървеше и ми идеше да замахна срещу някого, а тази любима моя поговорка “всяко зло за добро” да се метлосва по дяволите. Понякога си я припомнях в горещината и ми се струваше, че тогава дъвча хартия. Хиляди, милиони хора чакаха или се блъскаха, за да скочат в лодките, сякаш се спасяваха от корабокрушение, всяка заминаваща моторница се превръщаше в сал на медузата, със строго определен маршрут – двайсет минути до спасителния плаж отсреща, където е другата блъсканица, друга горещина, ала се намира другаде. Когато попитах за Никос, отвърнаха ми, че идва и, слава богу, туй ме измъкваше от необходимостта да замахна срещу някого. Тази хитра мушица Никос неочаквано се промъкваше между държавните лодки, заграбваше дванайсет пасажери и взимаше пая си. В прогнилата му прастара лодка дори спасителните пояси бяха фалшиви.

Слава богу, още като ме видя отдалеч, лодкарят разбра жестовете ми. Нямах повече работа на този кей, знаех как ще се развие всичко по-нататък, оставаше ми само да пресрещна възсухичката, немного привлекателна Саня. Тази пълна с комплекси млада жена беше пестила цяла година и въпреки туй сега не можеше да си позволи лукса да вземе самолет и ще се блъска цяла нощ с влака.

Поведох я към яхтения кей. В това време Никос сигурно разтоварва пасажерите от отсрещния плаж и внезапно дава заден пред учудените погледи на чакащата го сгорещена сган. Да, чувам мотора му, лодката заобикаля два риболовни кораба и се показва зад кърмата на бившата гемия “Леда”, превърната в научноизследователски съд.

- Позволих си и кока-кола – рече Саня.
- Изненадвате ме – отвърнах аз.
- Моля?
- Нищо.
- Нещо лошо ли направих?
- Напротив – засмях се аз.
- Понеже...
- Да де, няма да пиете бира.
- Добре, ще пия!

За да се уважаваме от самото начало, бутнах в ръката на Никос двайсетачка и допълнително за ледена бира и печено пиле от механата. Ледената бира ни посъживи още при тръгването, това го призна и Саня. Тъй като чувствувах глад на хищник, щеше ми се да разопаковам горещото пиле по пътя, но се отказах, оставих го за “там”. И рибите бяха топли, а в горещината на деня нямаше изгледи скоро да изстинат.

Врязахме се в един от фиордите на североизточната страна на острова – прозрачна вана с открити топли плитчини и тъмни хладни дълбочини. Тук можеше да се преживее горещината, имаше и сянка, и слънце, всичко тънеше в невероятна, просто убийствена тишина, както на бостана. Саня ме погледна уплашено, тя се уплаши от изненада, погледът ѝ ме питаше защо ги няма летовниците и аз ѝ казах, че на този остров се стреля без предупреждение, военен обект.

– По вас няма да стрелят – успокой се тя. – По вас никога няма да стрелят.

– Защо мислите така?

– На вас ви върви, вие сте разглезен мъж и ще живеете много.

– Откъде имате тази погрешна представа за мен? Коя е най-последната ваша приятелка?

– Беше приятелка на сестра ми – призна Саня. – Бяхте гаджета, тя лудееше по вас и разказваше всичко, аз знам всичко за вас, подслушвах ги, знам и най-малката подробност за живота ви и изобщо, и бях влюбена във вас от четиринайсетгодишно хлапе. Нощем шептах името ви, изричах го по четирийсет пъти, преди да заспя.

– Прякор ми.

– Той беше всичко за мен.

– И мразехте приятелката на сестра ви?

– Презирах я.

– И как се казва тя?

– Няма да ви кажа.

– Тогава предлагам, преди да обядваме, да се изкъпем. Правилата го препоръчват.

– И ще обядваме леко.

– За да се къпем още цели три часа.

– Докато ни вземат обратно.

Във фиорда беше тясно, нямаше как да се отдалечим един от друг: най-напред се обърнах с гръб аз, после тя – нещо необходимо, за да облечем банските си костюми. Съблечена, Саня се оказа не чак такава мръвка, но всичко, което си имаше, имаше го оскъдно: и гърдите, и задника, и устните. Единственото нещо в изобилие бяха очите. И младостта, разбира се. Много младост, напорил бог, и много изрусена коса. Някъде липсваше вкус, например в облеклото. Нелощ крак, но грозни стъпала и пръсти. Всички нейни недостатъци вкупом обаче едва ли можеха да компенсират бръчките по моята шия.

Влязох първи във водата. По стара моя традиция най-напред се гмурнах и се спуснах на дъното. (По-късно Саня ми каза, че знаела този мой номер, да взимам акъла на момичетата.) Вече съм долу. Край на всичко, край. Заедно с фукането, което в този случай беше моя традиция, изпитвах и нещо много истинско, дори съдбоносно. Водата се допира до кожата ми, в устата ми се плакне горчивата йодносолна смес, водораслите се поклащат кротко и във всяка секунда престой на дъното се вмести един час живот на повърхността. Така е и с мислите, тук повествованията се съгъстват до размерите на афоризма. Слушай, старец, какво търсиш ти на тоя твой бостан? Какво има там? Водата е всичко за теб. Ако ти е необходимо някакво връщане, върни се във водата – това е същинското затваряне на кръга, – животът е излязъл е излязъл от водата и трябва да се върне във водата. Виж сега, може ли нещо да се сравнява с туй слизване на дъното? Помисли си за булевард “Руски”, представи си живота в редакциите, “Раковски” – какво има там, какво може да ти предложи бостанът? Виж как лазиш по водораслите в безтегловност, вече си риба, медуза, а няма нищо по-чудесно от медузата, в нея е влязъл направо Екlesiаст. Момичето горе е хубаво, разбери, нищо, че не го харесваш...

Стана и топло, и прохладно, бяхме потънали в митичното великолепие на фиорда. Макар и бройлер, пиленото ни се стори истинско, а скумриите сочни. Хранихме се с пръсти, оплескахме се и отново влязохме във водата. Този път си поплувах, но бавно и предпазливо, със страх. Като се върнах, Саня вече лежеше на скалата. Мокротото ѝ тяло светеше като слънце. Избрах си удобно чакълесто място, опънах се и аз, обгърнат от топлата прохлада на момента. От един час насам ме спохождаше

неизбежното усещане, че вече не съм самичък; до мен, вместо магарето, кротуваше човешко същество и което е най-важното – жена, и което е още по-важно – помежду ни лежеше разлика от трийсет години, намирах се само на един метър от младостта. Всеки орган на отпуснатото до мен тяло функционираше безупречно, безотказно, витално.

– Всъщност защо да не взема самолета – рече тя, – не съм похарчила почти никакви пари и мога да си позволя. Имало някакъв ТУ-134 късно вечерта с много свободни места.

– Баш много...

– На вас ще ви дадат.

Тя мислеше, че за мен много неща са леснодостъпни, ако не и всички, навярно ме смяташе за един от първите триста в страната, представите ѝ за света бяха явно юношески, нещо, което събуди надеждите ми, че ако искам, мога и да се възползувам. Беше ми хубаво, желях да не свършва, за си остана завинаги легнал, а през комина на скалите все така да се синее това небесно спокойствие, а и тялото ми се чувствуваше силно, леко – полегнал Херкулес, рекох си аз и се усмихнах. Както във всички случаи, когато се излеждах по скалите, морето и сега се плакнеше вяло, надигаше се лекичко, облизваше засъхналата сол по камъните и въздишаше от удоволствие. Продължавах да чувам и раците; раците вече ги няма, отдавна са изтровени, просто ги няма, но аз по навик от младите си години продължавах да чувам как пукат дихателните им органи, щом наизлязат по камъните.

И на вас се е случвало сигурно, но когато бях на двацет, си обещах, дори се заклях да се самоубия, щом стана на четирийсет. Смятах, че старостта е позор и нищо повече. После отложих закана за времето, когато ще стана на петдесет. Сега съм на шейсет, и макар лениво, без много напрежение, в мисълта ми напират подличкото хрумване да покоря Саня.

– Роден сте в онази планина, нали?

– Да.

– С нежните хълмове.

– Аха.

– Но като бебе са ви донесли в пристанищния град. – Това че съм го дрънкар, дрънкар съм го, но къде ли? – Според мен вие нямате родно място.

– Може би сте права, но продавам дини. Вие в Родопите ли отивате?

Тя сякаш не ме чу, но беше ми казала, че в Пампорово при леля си ще намери тишина и истинска почивка за тройно по-малка сума. Тя може би не ме чуваше, но събраните ѝ под главата ръце се раздвижиха, лявата тръгна по чакъла и май че към мен. Ръката полегна, притихна, а после извърна дланта си нагоре. Очакваше ли? Боже мой, това за мен ли се отнасяше? Съзерцавах я, потръпвах, дълбоко в мен нещо припламваше. Но не протегнах десницата си.

Магарето не ме посрещна дружелюбно, направо ме съсипа. А толкова бързах да го видя отново. Дори не извърна глава, не поклати поне едното си ухо, нищо в него не трепна, наказва ме с онова равнодушие, на което често се възхищавах. Впрегнах го в каручката, качих се и потеглих. Леля Златка затвори портата зад мен и ми пожела на добър час. А някакъв по уличките на градчето взе, че ме запита ще докарам ли утре дини на пазара. Постепенно влязох в миролюбие на планината, то ме поразил след кошмара на вчерашния плажен ден. По едно време магарето спря и нямах нищо против това. Загледах се в градчето от птичи полет. Какво ли чувствуват тия, които могат да видят родната си къща, когато пожелаят? А някои дори живеят в нея – представете си; където са се родили, там прекарват живота си, там умират. Нещо неразбираемо за мен. Моята родна къща не съществува. Ето, виждам всичко долу, а нея не. На нейно място

се издига жилищен блок за офицерски семейства. Ами дядовците ми? Зная ли нещо за тях? Единият дошъл някъде от Панагюрище, другият от Турция – напуснал я внезапно, побягнал с дребен багаж. Значи и в Турция имам корени, в някакъв непознат, приказан по думите на баба ми град – Лозенград. Но какво е всъщност Лозенград, не знам, никога не съм го виждал, не мога да отида там. За завидане са лордовете – самите те – бащите им, дядовците, бащите на дядовците, а и техните бащи и техните дядовци, всички родени на едно място, всичко, завързано в един важен възел, от който се тръгва и към който се връща. Къде да се завърна аз? Към какво? Към спомена? Или към една представа за спомена! Защото и спомените ми са натрупани само от летните ученически ваканции – крушата, колибата, бостана, извора... Останалото е морето, пристанищният град, ръката на мама, която ме дърпа към морето, паническият ми страх и плачът, по-късно хленченето да ме пуснат във водата, още по-късно – първото бягство от къщи, първото даване, първата любов в забавачката, първите прояви на мързел и безотговорност в гимназията, първата собствена лодка – всичко първо е там.

Тогава? Накъде съм се понесъл?

Преброих дините – точно петдесет и две с пъпешите; нищо не липсваше, никой не бе влизал в бостана да краде. Защо? Не е ли малко обидно?

Разрязах най-голямата диня и я ухапах. Щом усетих сока ѝ, отново си спомних за гърчовите на света, за спазмите на живота, за нещастниците, които пълзят по улиците на градовете, за усилията им да се спасят от машините, отровите и шума, да оцелеят сред подлостта и амбициите, сами роби на собствени амбиции или бедност, или страх от бъдещето, заслушани в прогнозите за времето, зачетени в статистиките, тестовите, футурологията, пренаселеността, зодиите, заплахите отвсякъде и от всекиго, вечните въпроси, кое е канцерогенно и кое не, за всички видове насилие... Соковете на динята, тези чисти дядовски сокове на дядовската земя, които поглъщах жадно и винаги ми разказват нещо много интимно, ми разкриваха тайни и ме опияняваха, вдъхваха ми сили и ме успокояваха. Полегналите край мен дини и пъпеша сякаш ми казваха: не бой се, с теб сме, ние сме истината, друго няма, стой си тук, за нищо не мисли.

Но аз мислех за темата си и да си го кажа направо, до известна степен разколебано. Нима изключвам капитан Ахав да тръгне срещу Моби Дик заради ужаса, че на тази възраст вече няма какво друго да прави? Аз например продавам дини.

Коремът ми направо натежа, не знам за кой път вече, а винаги се заричах да не ям много дини. Трябваше незабавно да си легна за следобеден сън и без това предната нощ не бях спал като хората. Полегнах си, естествено, с мисълта за Саня. Когато я оставих на летището към единайсет през нощта, аз се върнах в Бургас и наех стая в хотел “България”. Щом влязох в стаята, преди да запаля лампата, отидох до прозореца и погледнах от шестнайсетия етаж. Нищо, само светлини. Парна ме чувството за сиротност и наказание. Тук бе протекъл детският, юношеският и младежкият ми живот, тук се бях оженил, тук се бяха родили децата ми. Сега в този град нямам нито едно местенце, където да се подслоня поне за една нощ, наел съм хотел, и това е. На сутринта пред погледа ми се разкри голяма част от града. Виждах улици, виждах сгради, къщи, училища, черкви, виждах площади, някои от тях някога не бяха площади, виждах високи студени и чужди за мене сгради по местата на разрушени познати кътчета, в някои от тези кътчета съм живял, аз съм живял на много места, баща ми и майка ми цял живот си останаха преселници, не можаха да струпат поне мъничка къщичка и все се местеха, все премествахме багажи и се разправяхме с хазаи. Под наем сме живели, кажи-речи, във всички квартали и най-много, разбира се, до пристанището. Това сутрешно съзерцаване на Бургас от шестнайсетия етаж за мен се превърна в тъжно приключение с просълзяване. И така – коя е опорната ми точка –

земята или морето? Или изобщо уединението? И понеже ми беше мъчно, казах си: Страхливецо, не разбра ли, че истинският човек трябва да обитава центъра на големия град, в най-жестокото движение, там, където клокочи вулканът, при трясъците и стресовите, при подлостите, при амбициите, в емоциите.

Където живее Саня.

Превъртах се няколко пъти върху чаршафа и станах. Усещах необходимостта да тръгна нанякъде. Обиколих бостана, върнах се, изнесох пишещата машина под лозницата, но не я отворих и повторно тръгнах из бостана. Изправих се пред плашилото. По думите на луля плашилото бе устояло на годините заради своята портативност – можело да се прибира в колибата и да се изнася всяка пролет. Като се вгледах добре в избелялото сако, шапката и вратовръзката, по-скоро усетих, отколкото разбрах, че плашилото не е за отминаване, не беше направено толкова лоши, в известен смисъл можеше да се приеме като сполучлив попарт, навярно изразяваше неударжимия копнеж на чичо Киро по някакво творчество, явно, че с него той е задоволявал естетически потребности, някакъв стремеж на рода ни към изкуство. Всъщност каква полза можеше да донесе плашилото за опазване на бостана – никаква, но то стърчеше на постоянното си място, не съвсем лошо скулптирано от слама и облечено по модата от трийсетте години. Нарочно оставих за края най-интересната подробност на творбата – обущата. Те бяха вехти черни боти, прехвърлени през рамото на “господина”, висящи на връзките си. Обущата говореха направо, че “господинът” е скитник. Да, ако се вгледа човек внимателно в творбата, не може да не усети скитника, роден от икономическите закони на някогашните години, а сега вдълбан във времето като “вечния скитник”, по неволя прикован на едно място – до края на живота си. Какво искаше моят чичо Киро, нима очакваше да разшифроваме някакво послание? Виж ти, плашилото ме бе изненадало, бостанът неочаквано ми показа и втория си план, навярно разкриваше частица от вътрешния живот на мъртвия си вече създател, участвувал във всички войни, отскочил за няколко години по Европа и Америка, а след това забил нозе в бостана на баща си, в който хвърля силите си, удвоява земята и я завещава на мен. Пък каквото и да стане, няма да предам завоюваното – няма да го удвоя, но няма и да го затрия, ще остана верен на племето си...

За пет-шест дни оплюсках сума ти дини, промих организма си, почувствувах се чист като светец. Два пъти отскочих до градчето, за да се осведомя за технологията на бостаните. Оказа се, че не е чак толкоз сложно. Осигурих предварително трактор, леля ме увери, че винаги е намирала, ще намери и тази година оборски тор. Доверих се и на двама копачи, те трябваше да ми помогнат да приготвим всички гнезда за семките. Какво повече, очертавах се като предвидлив стопанин, достоен приемник на дядо и чичо. Трябваше да си намирам много работа, само така се разминавах със спомена за ръката, която бе извърнала дланта си нагоре. Далеч преди да му дойде времето, започнах да изтръгвам празните коренища на дините, скубех ги настървено и ги трупях за изгаряне, а когато не се занимавах с тях, блъсках клавишите и отхвърлях страниците на моя труд. Всяка сутрин обаче, преди да стана от леглото, а и всяка вечер виждах как ръката потегля и се извърща с дланта към небето. Към мен ли бе протегната тя? Засега тази бе единствената, надвиснала над бостана опасност. От прочетеното и от практиката знаех, пък и дълбоко в душата си чувствувах, че любовта можеше да помете и уединението ми, и Моби Дик, безжалостно да разкъсва окръжеността, която човек сключва по пътя на завръщането си към корена.

– Виждам, виждааам!

Веднага долетя кикот, някой в далечината се изсмя, май че не беше в далечината, в лозята беше. Това ме смути, забравил съм, че зрееше гроздето, а и прохладните преддверия на есента примамваха вече повече хора из къра, така че сега

не бях сам и трябваше да се съобразявам. Като нищо можеше да тръгне приказката за един смахнат, който си има всичко в София, но ето че се полакомил и нагребил бостана на чичо си, продава дини на пазара и вика ли, вика, настръхнал от ужас, че могат да скъсат някакъв плод от наследството му. Какво, не е ли така? Трябваше да се съобразявам с някои неща. Присъствието на хората по лозята ме и обиждаше, не можех да ги приема другояче освен като нашественици в двореца на моята самота. Колко наивен съм бил. Дори не подозирах, че за мен в градчето отдавна се знаело всичко, до най-малките подробности, дори до София достигнала мълвата за някакъв луд професор, море – те и името ми цитирали, професор, жаден за пари и имоти.

Септември обаче бе извършил магията си, по хълмовете плъпна нова, вече плътно доловима нежност, която ме удари здравата и ме замая. Всички тревожни мисли изчезнаха, скъсаха се нишките към ежедневието, поразяващата ръка се отдръпна, стопи се някъде в забравата – пред мен пак изплува тържественото чувство, че съм се докоснал до абсолютната истина и тази истина се състои от нещо много просто – слей се с природата, разтопи се в земята и не бой се. Боже мой, ами то си била точно така! Виж колко е простичко, до него могат да се докопат и мъдрецът, и глупакът. А е така, копче не можеш му каза.

Паяжините, ах, тези паяжини, забравени от мен, те пак се появиха, замрежваха сутрешния въздух, пречкаха ми се и ме разнежваха още повече, значи още съществували, докато аз съм се подвизавал насам-натам по житейските улици, те все още се появявали и чезнели и вплитат ли, вплитат в себе си добрите същества. Сутрин крушата просто светваше от тях, а вечер не оставаше нито една паяжина – птиците ги разкъсваха, отнасяха ги с перушините си. Вярна на своята съдба, империята на дървото показва на света плодовете си. Крушите наедряха и продължаваха да наедряват с всеки изминат ден, майката дърво ги носеше с лекота, а бяха тонове, може би стигаха за цялата ни консервна промишленост. Твърди на пипане, крушите обещаваха мекота и сладост по-късно, през зимата, в снега, когато няма да ги има нито дините, нито гроздето; тръпчиви сега, те ще се изявят в критичните дни и ще ни докоснат с дискретния си аромат, достатъчно е да им се доверим и да ги приберем в колибата. Аз не живеях, аз се радвах, идваше ми да викам от съчувствие към горките хора, от които в тези дни долавях само откъслечен смях и клокоченето им в транзисторния приемник.

Но един ден при мен се появи човек, който каза: Комшу, здравей бе, какво правиш, какво чиниш? Нося ти малко грозде, да си хапнеш. Живеем един до друг, а не се виждаме. Тук погивам, говори ми се, а ти мълчиш. Съседът изсипа гроздето върху масата и седна с намерение да се наприказва до насищане. Казах нещо от учтивост и побързах да се отплатя за гроздето, върнах се с хубава диня. С това подказах, че визитата може да завърши. Човекът май разбра, усмихна се и си отиде, но се закани, че няма да се отърва лесно от него, ще дойде пак да донесе грозде, защото, виж каква голяма диня съм му дал, а колко малко грозде ми е донесъл. Посетителят ми направи добре впечатление, значи имах добри съседи, само да са по-мълчаливи. Малко и се засрамах, посетителят бе донесъл гроздето тъкмо навреме, него ден смятах вечерта да си открадна някоя чепка – чисто и просто, вкусваше ми се.

Душевното равновесие, в което заплувах, ми донесе не само покой, не само ме направи почти щастлив, но неусетно изостри чувството ми за предвидливост. Сам не усетих как започнах да събирам дърва, настървено ги мъкнех от дерето и ги трупах под вардилнята. Стоварвах и кълцах, сортирах ги по дължина, след като предварително бях взел мярката на огнището. Разчистих яхърчето зад колибата, подредих всички налични съдове за вода и за готвене – оказа се, че колибата е запазена с много необходими предмети, като се почне от петромаксвата лампа, та се стигне до калъфката на четката за зъби. Чичо Киро бе приготвил едно хубаво убежище за сина си

от Питсбърг. Накупих си зимни дрехи, високи обуца за кал и сняг, евтина работническа шуба, ушанка, ръкавици, запасих се с батерии, за всеки случай, набавих триста литра нефта и нафтово кюмбе, но ги оставих настрана с намерението да ги забравя. Веднъж, докато товарех багажи на каручката, леля ми показа едно писмо и като отвори уста да ми спомене за него, рязко я прекъснах, накарах я да хвърли писмото в една празна тенджера и за да загладя острата си неприлична реакция, се усмихнах. Леля се учуди доста, но се успокои. Него ден отнасях към колибата продукти – боб, юфка, макарони, ориз, брашно, захар, буркани с туршии и консерви. Докато обикалях бакалниците, аз си казвах, че това писмо си е чиста логическа последица, но аз няма да постъпя логично и няма да отворя тенджерата изобщо. Тенджерата отворих още вечерта, бръкнах в нея, измъкнах писмото и без да го погледна, го хвърлих под дюшека. Така занаят пред сях да ношувам върху мислите на едно много младо същество и това ме вълнуваше само няколко дни, после подготовката за зимата ме унесе, спокойствието ме залюля в топлата си прегръдка, все повече се чувствавах господар на библейските хълмове наоколо.

Кърът се изправи отново, лозята бяха обрани, паднаха дъждове, валя два или три пъти, земята омекна, изорахме я, тя ми се разкри с носталгичен есенен дъх. Този дъх ме докарваше до полуда, май че предизвика нечисти страсти у мен и ха – да скоча и заровя зурла в рохката пръст. Сладост ме обзе, когато изгарях нощем коренищата на открито. Блясъкът на огъня ми разкриваше учудени заешки и лисичи очи в тъмнината и примамваше патрулната гранична двойка. Войничетата се отбиваха при мен, почерпвах ги по една цигара, кучето им дремеше до нас и заедно с мен слушаше единствената тема, която разисквах – уволнението. Обходната двойка си отиваше, оставах сам с огъня, продължавах да си пуша и докато обмислях какво имам да върша на другия ден, протягах се доволно и си мислех, че поестта на живота ми завършва красиво, един малък Одисей се завърнал в една малка Итака; един литературен критик намери своето пристанище и каквото напише отсега нататък, ще бъде мъдро и спокойно, той няма да се поддаде на Ахавовия комплекс, защото Ахав вместо да се радва на спокойните си старини, ядовитото тръгва да отмъщава на Белия кит и загиба.

Пристигна хубав оборски тор, пристигнаха и копачите на гнездата, дупките се заредиха една след друга, във всяка от тях посипвахме по малко тор, а останалото зависеше от небето, от валежите. Копачите си отидоха, оставих за себе си дващестина дупки, последните, да имам с какво да се занимавам. Когато копаех, не мислех за нищо, отдавах се само на споменатото, внезапно бликнало сладострастие към пръстта. Вече духаха хладни ветрове, вечерите прекарвах в колибата, няколко пъти запалих оджака, бутах джезвето направо в пепелта; може би си въобразявах, а може би си е истина, но сварено по такъв начин, кафето ми се усладяваше повече. Светлината на петромакса ми позволяваше да чета колкото си ща в постоянната моя галактическа тишина, нарушавана от пукането на съчките или от потропването в яхъра.

И ето че нямам какво да ви кажа повече, просто ви разказах за един човек, който успя да надхитри условията и да си намери убежище в приятно изваяна природа, сред розови хълмове. Страниците излизаха една подир друга от машинката и си виках строго, че ще прочета всичко чак напролет, ще го преработя отново и едва тогава ще го отнеса в издателството.

Една нощ обаче писмото под дюшека ми се раздвижи. Вие не знаете как могат да се раздвижат такива неща, но аз вече знам, усетих писмото да ме повдига, то просто ме бодеше под гръбначния стълб и това ме разтревожи. След като разбрах, че става непоносимо, скочих и грабнах лопатата. Излязох навън. Изскочих под тъмното небе с ниски облаци и засилваш се северозападен вятър. Тръгнах през бостана, паднах в една дупка, изправих се и поех отново. Спрях до някакъв непознат, погледнах го и

излезе, че се познаваме. Забих лопатата в земята и започнах трескаво да копая. Познатият ме наблюдаваше учудено. Понякога вятърът повдигаше пешовете на самото му, а по едно време поклати една от обувките, увиснали през рамото му. Това видях, като се облегнах на лопатата, за да си отдъхна и да продължа отново. Забивах и отхвърлях рохката пръст, слизах все по-надолу, сантиметър след сантиметър се спущах към ядрото на земното кълбо с намерение да го пробия и да се покажа от другата му страна. Вятърът се усилваше, но сега това едва ли имаше значение, той си духаше горе, а аз си дълбаех долу, вихрите му рошеха само касата ми. И продължавах да слизам, ароматът на пръстта блъскаше лицето ми и ми разказваше нещо за утробата на мама, за пъпната връв, за топлината, която се намира в един корем, за кръвта, която осигурява безконфликтността на зародиша. Няма да се поддам, няма, не ще ви допусна до себе си, нечестиви мисли, няма да рухна, ще сляза толкоз дълбоко, че и да искам, не ще се измъкна!...

Призори, когато най-после успя да завали както трябва, бледата светлина на зараждащия се ден ме намери на сто метра под земята, все пак не бях успял да се покажа от другата страна на земното кълбо. Изпитах страшното желание да изпия едно кафе и да отворя писмото. Започнах да пълзя нагоре, напредвах и падах, надигах се и като забивах пръсти, кален и мокър до жлъчката, аз се проснах във въображаемите нозе на плашилото. Като надигнах глава, погледнах го и се сетих, че тия неща през зимата трябва да се прибират. Изправих се, наградих скитника и го измъкнах от кухнята му стойка. Бавно го понесох към колибата. Подпрях до огнището на топло. Тук беше тихо, дори дъждецът не се чуваше, само онези смешни шумове на магарето. Запалих огъня и прострях тръпнещите си пръсти към него. Когато стоплих ръцете си, пръстите вече можеха да ми служат поне за отварянето на писма.

Хайде сега, това пък какво е... Това е едно никакво писмо от някаква си Нанси, Нанси от Питсбърг. Нанси-съпруга, на чист английски език Нанси заявява, че желае да види протутия бостан на чичо Киро, ще пристигне идното лято, ще остане единайсет дни, да, мила майко Златке, твоята снаха Нанси те целува.

Излизай, извиках грубо аз и измъкнах магарето навън, влизай във впряга, бързо, чуваш ли? Саня не ми е писала, а тя няма право на това, тя няма право да не ми се обади, след като ѝ завещах адреса си. Само така не, Саня, това не ще ти го простя, ще те намеря в аптека номер осемнайсет в София и ще видиш!...

Къпините по пътя ме погледнаха отново, все още необрани, нямаше и да ги оберат, така щяха да си погинат. Каручката се спущаше по римския път, който предизвикваше у мен древни мисли: не съществува възраст на примирението, няма защо да се сърдя на капитан Ахав, разбирам го. Само плашилото може да остане със забити в земята нозе и може би тъкмо в това се крие тъжното послание на чичо ми Киро, изразено с неговия скромнен попарт.